

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ

Мешко І.М.
Тимчак М.В.

В статті розкриті регіональні особливості розвитку страхового підприємництва держави. Акцентовано увагу на регіональних диспропорціях розвитку даного сегменту фінансового ринку регіонів. Виділені специфічні напрямки діяльності структурних підрозділів страховиків в регіонах України.

Ключові слова: регіон, страхові премії, страхові відшкодування, структурні підрозділи страховиків, Держфінпослуг.

ВСТУП

В складних умовах фінансової кризи страхове підприємництво України проходить важкі етапи виживання та розвитку. Особливо воно яскраво виражається на зміні загальних показників діяльності філіальної мережі страховиків. Незважаючи на доволі оптимістичні прогнози експертів, щодо інтенсифікації розвитку страхової діяльності в регіонах України у 2006 році, розширення ємності страхового ринку відбувалося лише до 2008 року. Саме тому актуальним є проведення даного дослідження.

Метою даної статті є оцінка та визначення регіональних особливостей розвитку страхового підприємництва в регіонах України.

Результати отримані на основі аналітичного та порівняльного методів дослідження, що використовувалися для визначення сучасних тенденцій розвитку страхової справи.

В даний час науковим проблемам розвитку страхового підприємництва регіонів України не приділено достатньої уваги. Зокрема науковці Базидевич В., Внукова Н., Фурман М., Залетов О. акцентують свої дослідження у напрямку страхового ринку України. Лише науковці Пройда-Носик Н.,

Бачо Р. та Козьменко О. приділяють важливу увагу регіональному страховому підприємництву.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИКІВ У РЕГІОНАХ ДЕРЖАВИ

Під відокремленими підрозділами (структурними одиницями) страховика розуміють філії, представництва, відділення та інші структурні підрозділи, розташовані поза місцезнаходженням страховика, що наділяються частиною його майна, здійснюючи щодо цього майна право оперативного використання чи інше речове право. Відокремлені підрозділи (структурні одиниці) страховика визнаються суб'єктами господарювання, що здійснюють свою діяльність від його імені без статусу юридичної особи. Вони можуть мати рахунок (рахунки) в установах банку.

Присутність на регіональному страховому ринку страховики здійснюють через розгалужену мережу структурних підрозділів. На страхових ринках регіонів України присутні структурні підрозділи чотирьох видів [2, с. 60]:

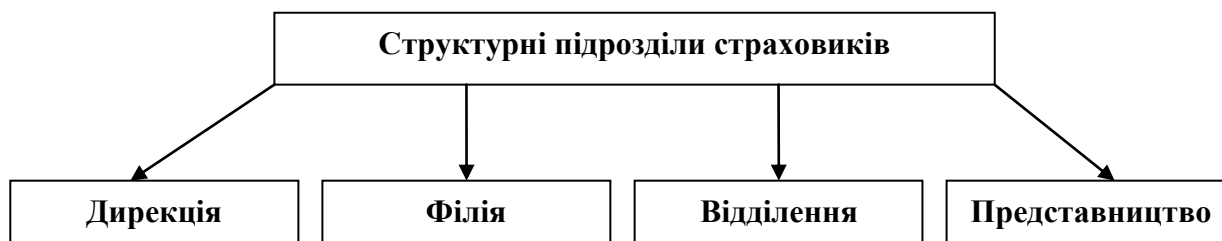

Рис. 1 Структурні підрозділи страховиків

Філією є відокремлений підрозділ страховика, що розташований поза його місцезнаходженням та

здійснює всі або частину його функцій. Вона може мати відокремлений баланс та здійснювати страхову діяльність по видах, на які страховик одержав ліцензії Держфінпослуг і право на проведення яких було надане філії загальними зборами учасників страховика в повному обсязі або з обмеженнями.

Мешко Іван Михайлович, д.і.н., к.е.н., професор, професор кафедри фінансів УжНУ
Тимчак Мар'яна Володимирівна, аспірант кафедри фінансів УжНУ

Представництво страховика – це відокремлений підрозділ страховика, який не є юридичною особою, діє у відповідності з Положенням про представництво і не має права займатися страховою, а також будь-якою підприємницькою діяльністю. Представництво виконує функції і задачі сприяння організації і здійсненню статутної діяльності страховика [(захист інтересів страховика), виступає від імені останнього та фінансується ним. Представництва наділяються майном юридичної особи, що її створила і діє на підставі затвердженого нею положення.

Філії та представництва страховика не є юридичними особами. Вони наділяються майном страхового підприємства, що їх створив, і діють на підставі затвердженого ним положення. Керівники філій та представництв призначаються страховиком і діють на підставі виданої ним довіреності [1].

Відділення – структурний підрозділ, якому страховик делегує частину своїх повноважень і прав у відносинах з юридичними і фізичними особами у процесі формування страхового портфелю та здійснення страхових виплат (відшкодування) [1]. Як правило, страховик не наділяє відділення майном.

Дирекція – відокремлений підрозділ (філія) страховика, яка виконує спеціально обумовлені функції при здійсненні страхових операцій групою філій (відділень) цього страховика, що розташовані в межах однієї адміністративно-територіальної одиниці. Обласна (регіональна) дирекція визначається керівництвом страхового підприємства і має право від її імені укладати угоди, набувати майнові та немайнові права.

Законодавством України не регламентоване поняття дирекції, проте на думку автора його використовують для встановлення певної ланки в управлінській вертикалі підприємства. Дирекції є безбалансовими підрозділами страховика. Як правило, їх створюють національні компанії, присутні у більшості регіонів України, причому їхня присутність у певному регіоні курирується саме конкретною регіональною дирекцією. Дирекціям (регіональним дирекціям), як правило, безпосередньо підпорядковані інші філії, відділення, представництва цього регіону. Хоча сьогоднішня практика надає приклади існування незалежних від дирекцій філій підприємства у певному регіоні, причому філія безпосередньо підконтрольна та підзвітна центральному офісу компанії [2, с. 61].

Доцільно відмітити, що на страховому ринку регіону можуть бути присутні як зареєстровані у регіоні страхові компанії та їх філії, так і інші структурні підрозділи страховиків інших регіонів. У переважній більшості областей України структурні підрозділи страховиків представлені київськими, донецькими, львівськими страховими компаніями, що відповідно відображає географічне розташування основних фінансових центрів України. Структурні підрозділи страхових організацій проводять стратегію діяльності відповідно до положень центрального офісу компанії на основі нормативних актів, статуту материнської компанії, рішень загальних зборів акціонерів, голови правління, ради директорів тощо [2, с. 62].

На загальний рівень страхового підприємництва в регіоні позитивно впливає наявність структурних підрозділів страховиків. В основному це пов'язано з належністю їх страховикам, здатними покрити великі розміри збитків при настанні страхових випадків великого масштабу. Недоліком діяльності структурних підрозділів на регіональному страховому ринку є те, що тимчасово вільні кошти розміщуються відповідно до вказівок центрального офісу, який керується власними інтересами, й таким чином вони позбавляються можливості самостійно приймати фінансові рішення, що в свою чергу не дає можливості філіям працювати на економіку регіону, в якому вони проводять свою діяльність.

2 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ

Необхідно відмітити, що державний огляд нагляду за страховою діяльністю в Україні (Держфінпослуг) здійснює аналіз діяльності структурних підрозділів страховиків в регіонах України лише з 2006 року. Тому аналізу піддається період 2006-2009 років. Згідно класифікації Держфінпослуг, страховики можуть проводити діяльність в регіонах України через мережу структурних підрозділів, які поділяються на: філії, дирекції, відділення та представництва.

У табл.1 представлені дані щодо кількості структурних підрозділів страховиків в регіонах України. Дані засвідчують, що найбільше розвинулась мережа структурних підрозділів страховиків у м. Києві та Київській області – на 88 структурних підрозділів, причому темп приросту за аналізовані 4 роки становить 51,5%. Взагалі констатується суттєве зростання кількості структурних підрозділів у наступних регіонах України: Донецькій, Харківській, Дніпропетровській, Львівській, Одеській, Хмельницькій, Запорізькій областях та АР Крим. Незмінною є їх кількість у Закарпатській області (75 структурних підрозділів). Зменшилась присутність страховиків у решті регіонів України, причому найсуттєвішим є скорочення у Луганській (19 од.), Вінницькій (10 од.) та Івано-Франківській (8 од.) областях, причому темп зменшення складає 11,6%, 9,1% та 9,1% відповідно. В загальному, по Україні, кількість структурних підрозділів збільшилась на 239 одиниць, що становить 9,3%.

Такі дані є свідченням того, що, незважаючи на фінансову кризу в державі, страховики активно розширюють свою регіональну мережу та освоюють страхові ринки регіонів. Водночас регіональні дисбаланси зміни кількості структурних підрозділів свідчать про деякі проблеми діяльності страхового підприємництва, які, мабуть, є наслідком низької платоспроможності населення цих регіонів.

У табл. 2 представлені дані про діяльність структурних підрозділів страховиків.

Таблиця 1 Кількість структурних підрозділів страховиків в регіонах України за 2006-2009 рр., од. [3]

№	Показники/ регіони					Зміна за 2009/ 2006, од*		Зміна за 2009/ 2006, %*	
		2006	2007	2008	2009				
1	АР Крим	106	102	117	130	24		22,6	
2	Вінницька	110	101	60	100	-10		-9,1	
3	Волинська	88	83	77	86	-2		-2,3	
4	Дніпропетровська	146	149	158	180	34		23,3	
5	Донецька	130	127	163	173	43		33,1	
6	Житомирська	85	78	56	81	-4		-4,7	
7	Закарпатська	75	70	61	75	0		0,0	
8	Запорізька	101	102	121	130	29		28,7	
9	Івано-Франківська	88	81	71	80	-8		-9,1	
10	Київська та м.Київ	171	216	245	259	88		51,5	
11	Кіровоградська	74	45	44	70	-4		-5,4	
12	Луганська	164	95	104	145	-19		-11,6	
13	Львівська	114	115	115	161	47		41,2	
14	Миколаївська	83	45	55	87	4		4,8	
15	Одеська	127	85	102	147	20		15,7	
16	Полтавська	112	102	78	111	-1		-0,9	
17	Рівненська	80	76	73	79	-1		-1,3	
18	Сумська	82	65	55	75	-7		-8,5	
19	Тернопільська	77	74	63	72	-5		-6,5	
20	Харківська	126	112	113	125	-1		-0,8	
21	Херсонська	88	65	59	85	-3		-3,4	
22	Хмельницька	91	87	78	92	1		1,1	
23	Черкаська	91	88	84	86	-5		-5,5	
24	Чернівецька	55	54	51	53	-2		-3,6	
25	Чернігівська	105	91	81	99	-6		-5,7	
	Всього	2569	2308	2284	2808	239		9,3	

* Розраховано авторами

Таблиця 2 Кількість зібраних премії та здійснених страхових виплат страховиками України через мережу структурних підрозділів за 2006-2009 роки, тис. грн. [3]

№	Показники/ регіони	2006		2007		2008		2009		Зміна 2009/ 2006, %*	
		Пре-мії	Вип-лати	Пре-мії	Вип-лати	Пре-мії	Вип-лати	Пре-мії	Вип-лати	Пре-мії	Вип-лати
1	АР Крим	73,5	12,4	138,7	25,5	180,6	47,9	154,3	79,7	109,8	544,1
2	Вінницька	40,6	7,2	70,1	15,4	93,1	27,8	79,4	29,1	95,8	304,6
3	Волинська	37,9	7,1	57,4	12,9	80,3	19,9	63,6	20,2	67,6	185,3
4	Дніпропетровська	190,8	41,4	294,9	68,8	356,7	115,5	279,0	104,2	46,2	151,5
5	Донецька	185,1	33,8	312,9	77,6	644,3	174,9	300,4	106,4	62,2	215,2
6	Житомирська	31,4	5,9	52,6	11,1	73,0	20,3	52,3	20,9	66,3	252,6
7	Закарпатська	59,8	13,1	87,4	20,2	101,8	39,1	81,2	22,9	35,9	74,5
8	Запорізька	122,1	27,3	184,1	48,2	219,2	80,0	181,0	71,9	48,2	163,7
9	Івано-Франківська	34,6	7,1	56,6	13,0	80,6	24,4	60,0	19,7	73,4	176,3
10	Київська та м.Київ	812,4	182,3	1055,8	341,9	1409,4	612,4	1560,2	850,5	92,0	366,4
11	Кіровоградська	27,5	10,8	53,0	12,3	73,2	21,9	43,9	34,1	59,7	216,1
12	Луганська	86,7	20,9	128,3	28,5	170,6	47,7	138,4	49,0	59,6	134,2
13	Львівська	96,0	28,0	160,9	41,9	249,9	86,2	207,6	84,6	116,3	202,5
14	Миколаївська	42,9	11,8	83,1	23,6	111,6	35,6	69,0	30,4	60,8	158,0
15	Одеська	124,8	24,8	234,7	51,1	280,0	100,1	234,4	95,1	87,8	284,1
16	Полтавська	65,9	8,5	85,9	15,1	100,6	30,4	78,2	28,8	18,7	238,8

17	Рівненська	32,9	6,6	57,5	10,5	72,7	18,7	61,2	15,0	86,2	126,3
18	Сумська	27,9	5,5	47,6	8,2	61,5	16,3	47,6	17,4	70,6	215,9
19	Тернопільська	32,9	6,2	51,5	10,5	70,2	19,3	47,2	14,0	43,3	126,9
20	Харківська	90,6	16,1	153,3	32,1	228,6	75,0	178,5	69,8	97,0	334,3
21	Херсонська	38,4	10,5	64,5	21,0	78,6	29,7	57,4	22,2	49,5	112,1
22	Хмельницька	37,1	9,5	62,7	14,2	79,9	25,1	53,6	19,4	44,5	105,1
23	Черкаська	34,6	7,6	60,6	15,8	82,7	31,3	63,4	27,5	83,4	260,0
24	Чернівецька	21,4	4,8	34,8	6,7	47,9	11,5	37,6	9,5	75,7	99,1
25	Чернігівська	36,8	5,2	50,9	10,6	65,2	19,2	55,3	17,3	50,4	234,2
	Всього	2384,4	514,2	3639,8	936,8	5012,1	1730,1	4227,8	1878,6	77,3	265,3

* Розраховано авторами

Дані таблиці засвідчують тенденцію зростання зібраних премій та здійснених відшкодувань у всіх регіонах України. Причому, темп приросту збору премій є найбільшим у Львівській області та АР Крим, що становить 116,3% та 109,8% відповідно. Доволі швидкі темпи росту даного показника показують Харківська (97%), Вінницька (95,8%), Київська області та м. Київ. Загальнодержавний показник приросту премій, зібраних структурними підрозділами страховиків становить 77,3%, що повинно було б бути свідченням позитивної тенденції росту. Проте, як видно з таблиці, за 2009 рік кількість премій зменшилась по відношенню до 2008 року майже на 784 тис. грн., що викликано негативними тенденціями ринку внаслідок світової та національної фінансових криз. В 2009 році зібрано премій на 18,5% менше, аніж у 2008. Незважаючи на ці фактори, страховики здійснювали страхові відшкодування і у кризовому, 2008 та 2009 роках, про що свідчить ріст

виплат на 7,9% у 2009 році по відношенню до попереднього. Причому, за період 2006-2009 роки, темп приросту виплат становить в 13,6 рази. Воно є свідченням доволі стійкого стану даного сегменту фінансового ринку.

ВИСНОВКИ

На страховому ринку регіону страховики присутні через розгалужену мережу структурних підрозділів. Тенденції на страхових ринках регіонів України свідчать про доволі суттєвий негативний вплив фінансової кризи на сучасний стан страхового підприємництва. Причому поглиблюється дисбаланс розвитку страхового підприємництва між фінансово розвинутими та відсталими регіонами. Незважаючи на весь негатив, яким характеризується ринок, страхова сфера регіонів України є фінансово стійкою та має необхідні резерви для подальшого росту.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком: Монографія / Г.Л. Піратовський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 254 с.
2. Пойда-Носик Н.Н. Страхове підприємництво регіону: сучасний стан і перспективи розвитку: Монографія / Н.Н. Пойда-Носик, Р.Й. Бачо. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2010. – 232 с.
3. Страховий ринок України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року N435-IV зі змінами і доповненнями